Яструбецька Л. С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

Yastrubetska Lesya

Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Finance, Money Circulation and Credit
Lviv National University named Ivan Franko

КОРУПЦІЯ ЯК СИСТЕМНА ПРОБЛЕМА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність системного аналізу явища корупції в підприємницькій діяльності. Досліджено еволюцію поняття «корупція» від загального розуміння як антиморального суспільного явища до аналізу його через політичну, соціально-економічну та правову призму. Здійснено комплексний аналіз антикорупційної позиції України впродовж останніх років за допомогою вивчення динаміки зміни ключових міжнародних індексів корупції: індексу сприйняття корупції (CPI), юридичного та політичного субіндексу міжнародного індексу прав власності (IPRI), індексу матриці ризику підкупу (TRACE Risk Matrix). Окрім того, розкрито особливості взаємовідносин держави та бізнесу й наявність випадків корупції у них за допомогою аналізу результатів опитування представників суб'єктів господарювання. Запропоновано класифікацію корупційних дій у підприємницькій діяльності та охарактеризовано корупційні взаємозв'язки працівників підприємства з контрагентами. Необхідність протидії корупції зумовила розроблення організаційної моделі реалізації антикорупційної політики на підприємствах та принципів антикорупційної політики на рівні держави та ділових одиниць.

Ключові слова: фінансова безпека суб'єктів підприємництва, корупція, корупційні дії, антикорупційна політика підприємств, Кодекс антикорупційної політики підприємств.

Вступ та постановка проблеми. Корупція як системна проблема фінансової безпеки чинить негативний вплив на функціонування суб'єктів господарювання та економіку держави у цілому, оскільки пронизує всі ланки фінансової системи та зумовлює значні соціально-економічні, морально-етичні та політико-правові проблеми. На рівні суб'єктів господарювання корупція знижує рівень ділової репутації підприємств та довіру до державних інститутів. Окрім того, корупційні дії спричиняють зростання підприємницьких витрат у зв'язку з хабарництвом, порушують принципи справедливості та доброчесної конкуренції на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами протидії корупції працювали вітчизняні та зарубіжні науковці та практики, зокрема І. Басанцов, О. Бусол, З. Варналій, В. Журавський, Е. Невмержицький, В. Нонік, С. П'ясецька-Устич, О. Терещук та ін. Наявні дослідження стосуються здебільшого корупційних правопорушень, учинених державними службовцями. Водночас корупція як деструктивне явище має складну природу й може охоплювати також бізнес-процеси суб'єктів підприємництва, генеруючись як їхніми працівниками, так і контрагентами.

Метою даної роботи є системне дослідження явища корупції в підприємницькій діяльності та розроблення організаційної моделі реалізації антикорупційної політики в діяльності суб'єктів господарювання.

Результати дослідження. Корупція є однією з ключових загроз фінансовій безпеці України, оскільки гальмує економічний розвиток держави, знижує інвестиційну привабливість суб'єктів господарювання, підвищує рівень фінансової злочинності в суспільстві. Окрім того, чимало вітчизняних та зарубіжних експертів та політиків світового масштабу сприймають корупцію як інструмент у гібридній війні. Зокрема, президент США Джо Байден, зазначав: «Російські операції з дезінформації, кібератаки та енергетична політика отримали значну увагу. Водночас недостатньо висвітлені способи, якими Росії вдалося

ефективно експортувати корупцію у вразливі суспільства, що спотворює їх політику та економіку» [15].

Досліджуючи сутність поняття «корупція», варто передусім відзначити неоднозначність етимології даного слова. Згідно з одним із підходів, термін «корупція» бере свій початок від латинського слова *corruptio*, що означає підкуп, продажність посадових осіб органів публічної влади, громадсько-політичних діячів. Відповідно до іншого підходу, поняття «корупція» походить від давньоримських дефініцій *correi* (декілька учасників зобов'язальних відносин щодо певної справи, відповідного предмета) та *rupture* (ламати, руйнувати, пошкоджувати, порушувати, скасовувати, підкуповувати), поєднання яких у самостійну філологічну конструкцію зумовило виникнення категорії *corrupture*, що в загальному вигляді розумілося як групова деструкція, дія певної групи з кількох пов'язаних між собою діловими відносинами осіб, спрямована на порушення законного порядку та ходу судового процесу або управління суспільними справами [2, с. 43–46]. Водночас Г. Мішин уважає, що латинський термін *corruptio* згадується про факти кореневих слів *cor* (серце, душа, дух, розум) і *ruptum* (псувати, руйнувати) [9, с. 264]. Учений наголошує, що домінантною ознакою поняття «корупція» є порушення єдності (дезінтеграція, розкладання, розпад) того чи іншого об'єкта.

Щодо зародження та еволюції явища корупції, то, згідно з археологічними дослідженнями, корупція мала місце вже в часи Стародавнього Єгипту. Зокрема, у знайденому стародавньому єгипетському папірусі згадується про факти корупції серед державних службовців фараона. Історичний аналіз зародження корупції в Київській Русі засвідчує перші згадування про це явище у літописах XIII ст., зокрема у Двінській уставній грамоті 1397–1398 рр., де міститься визначення незаконної винагороди за здійснення офіційних владних повноважень – «мздоїмство» або «посула». Також згадується «посула» як хабар у Псковській судній грамоті (1462–1471 рр.) [7, с. 4].

Питання корупції порушували у своїх працях давньогрецькі філософи, зокрема Аристотель [1, с. 124] виділяв корупцію як найважливіший чинник, спроможний призвести якщо не до загибелі держави, то до виродження.

Сприйняття корупції як деструктивного явища мало здебільшого морально-етичний характер, що з часом еволюціонувало до наукового розуміння. Згідно з традиційним, або нормативно-ціннісним, підходом, під корупційними діями та проявами розуміють такі, що кидають виклик загальноприйнятим морально-етичним та нормативно-правовим нормам, є антиподами таких суспільних ціннісних поглядів-переконань, як «загальне благо» та «суспільна користь». Грошово-фінансовий характер корупційних дій для отримання особистої вигоди не обов'язковий, вона може виявлятися у просуванні службовими сходами корупціонера, його близьких або осіб із його оточення [11, с. 99–105]. Корупція як наукова категорія досліджувалася також у розрізі політології, зокрема Джеймс Брайс зазначав, що корупція може бути реалізована шляхом підкупу державних службовців, спекуляції з документами, спекуляцій для вигоди кандидатів [16, с. 150].

Серед сучасних підходів до розуміння корупції зустрічаються такі:

- корупція – соціальне явище, яке охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень, відповідних можливостей із метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших корупційних правопорушень, у тому числі й тих, які створюють умови для вчинення корупційних діянь чи є приховуванням їх або потуранням [8, с. 6];

- корупція – соціально небезпечне явище, змістом якого є система негативних поглядів, настанов і діянь службових осіб інститутів влади та управління, державних і недержавних підприємств, організацій і установ, політичних партій та громадських організацій, спрямованих на задоволення особистих, групових або корпоративних інтересів шляхом використання свого службового становища всупереч інтересам суспільства та держави [10, с. 62];

- корупція – протизаконне діяння посадових осіб, спрямоване на особисте збагачення та стійкий зв'язок представників владно-управлінських структур зі злочинним середовищем і сприяння йому у протиправній діяльності шляхом використання наданих їм державою повноважень [14].

У Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 [12] термін «корупція» тлумачиться як використання особою наданих їй службових повноважень

чи пов'язаних із ними можливостей із метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам із метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей. Засади попередження, виявлення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень в Україні визначено Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 [13].

Однак лише ефективного законодавства недостатньо, щоб протидіяти корупції, необхідно здійснювати також дієві антикорупційні заходи й на рівні підприємств. Всеукраїнською мережею доброчесності та комплаєнсу (UNIC) досліджено особливості взаємодії держави та бізнесу «Корупційні ризики у діяльності органів влади: погляд бізнесу» шляхом опитування 305 представників підприємств [6]. Так, дві третини респондентів ідентифікують корупцію як чинник, що перешкоджає веденню бізнесу; 82% представників підприємств вважають, що корупція в Україні є поширеним явищем, 61% – дуже поширеним; 40% респондентів зазначають про наявність підприємств, які знаходяться під патронажем державних службовців та політиків. Дослідження засвідчує глибинний взаємозв'язок між корупцією та поширенням недобросовісної конкуренції. Водночас, згідно з опитуванням населення «Доброчесний бізнес: здобутки та можливості», проведеного UNIC, у суспільстві існує запит на доброчесність. Так, двоє з трьох респондентів повністю згодні з висловлюваннями: «Для мене важливо купувати продукцію та послуги у виробника, який декларує високий рівень доброчесності», «Репутація і доброчесність компанії для мене настільки ж важливі, як ціна та якість» [6].

Аналіз динаміки зміни індексу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) в Україні впродовж 2013–2020 рр. (рис. 1) засвідчив незначне зростання даного показника в 2020 р. порівняно з 2019 р. до 33 балів зі 100 можливих, що відповідає 117-му місцю зі 180 країн у списку CPI [4].

Оцінка міжнародного індексу прав власності (IPRI), що здійснюється Альянсом із майнових прав (PRA), включає юридичний та політичний субіндекс, що, своєю чергою, охоплює такі показники, як незалежність судової системи, верховенство права, політична стабільність та контроль над корупцією (табл. 1, рис. 2).

Як видно з табл. 1 та рис. 2, на яких подано динаміку зміни показника корупції в Україні впродовж 2010–2020 рр., за останній рік його значення в даному

Рис. 1. Динаміка зміни індексу сприйняття корупції в Україні впродовж 2013–2020 рр. [4]

Рис. 2. Оцінка корупції за субіндексом правового та політичного середовища IPRI [5]

субіндекси знизилася порівняно з 2019 р. до 3,253, що відповідає 113-му місцю зі 129 країн у списку IPRI [5].

Таблиця 1

Оцінка корупції в Україні за субіндексом правового та політичного середовища IPRI [5]

Роки	Показники		
	Контроль корупції	Глобальний ранг	Регіональний ранг
2010	3, 563	97/129	22/25
2011	3, 200	106/129	23/25
2012	3, 000	111/129	23/25
2013	3, 000	116/129	23/25
2014	2, 900	87/129	11/25
2015	2, 816	114/129	24/25
2016	3, 010	115/129	25/25
2017	3, 040	117/129	25/25
2018	3, 318	106/129	21/25
2019	3, 432	107/129	21/25
2020	3, 253	113/129	25/25

За допомогою Індексу TRACE Matrix, що розраховується міжнародною асоціацією TRACE International для приватного сектору економіки, можна визначити ризик виникнення корупції під час здійснення господарської діяльності в конкретній країні. Індекс відображає результати аналізу корупційних ризиків за такими показниками, як взаємодія бізнесу та держави, антикорупційне законодавство та контроль над його дотриманням, прозорість діяльності уряду та державних установ, контроль корупції з боку громадянського суспільства. Як видно з даних

табл. 2 та рис. 3, на яких подано динаміку зміни показників Індексу TRACE Matrix в Україні впродовж 2014–2020 рр., у 2020 р. за більшістю параметрів Україна дещо поліпшила свої позиції порівняно з 2019 р., та загальна оцінка корупційного ризику становить 49 балів (1 бал означає найменший рівень ризику, а 100 – найбільший).

Пропонуємо корупційні дії в підприємницькій діяльності поділяти відповідно до таких критеріїв (рис. 4):

- 1) За суб'єктом корупційних дій:
 - працівники підприємства (менеджери середньої та вищої ланок управління підприємством, рядові співробітники);
 - контрагенти підприємства (менеджери середньої та вищої ланок управління підприємством, рядові співробітники);
 - державні службовці.
 - 2) За періодичністю здійснення корупційних дій:
 - корупційні дії постійного характеру;
 - нерегулярні корупційні дії.
 - 3) За ініціатором корупційних дій:
 - особа, що отримує хабар;
 - особа, що пропонує хабар.
 - 4) За видом корупційних дій:
 - корупція внаслідок зловживань із конфіденційними даними підприємства;
 - корупція внаслідок зловживань у сфері закупівель;
 - корупція внаслідок порушень нормативних вимог (охорони здоров'я, праці, навколишнього середовища тощо);
 - корупція внаслідок зловживань у сфері оподаткування, антиконкурентної, антимонопольної діяльності;
 - корупція внаслідок фаворитизму.
- Розглянемо корупційні взаємозв'язки між працівниками підприємства та його контрагентами (рис. 5)

Таблиця 2

Індекс TRACE Matrix в Україні впродовж 2014–2020 рр. [3]

Роки	Показники					
	Ранг	Загальна оцінка корупційного ризику, бали	Показник взаємодії бізнесу та держави, бали	Антикорупційне законодавство та контроль за його дотриманням, бали	Прозорість діяльності уряду та державних установ, бали	Контроль корупції громадянським суспільством, бали
2014	132	64	69	52	53	49
2016	133	67	72	56	56	49
2017	127	53	65	36	52	38
2018	105	54	67	53	48	36
2019	122	57	74	54	50	36
2020	98	49	57	59	43	36

Рис. 3. Динаміка зміни Індексу TRACE Matrix в Україні впродовж 2014–2020 рр. [3]

Рис. 4. Класифікація корупційних дій у підприємницькій діяльності

Рис. 5. Корупційні взаємозв'язки між працівниками підприємства та контрагентами

Відповідно до виділених суб'єктів корупційних дій пропонуємо організаційну модель реалізації антикорупційної політики на підприємстві (рис. 6). Підготовчий етап передбачає встановлення мети, завдань, об'єктів, суб'єктів та принципів антикорупційної політики підприємства. Потрібно визначити бізнес-процеси та перелік посад із корупційним ризиком, а також осіб, відповідальних за впровадження та дотримання антикорупційної політики. Наступним кроком має стати розроблення й упровадження антикорупційних стандартів і

процедур, спрямованих на забезпечення добросовісної роботи на підприємстві, та фіксація сформованих засад антикорупційної політики в Кодексі антикорупційної політики.

Основні принципи антикорупційної політики суб'єктів підприємництва нерозривно пов'язані з принципами протидії корупції на рівні держави (рис. 7).

Оцінка антикорупційної позиції підприємства передбачає перевірку бізнес-процесів із корупційним ризиком, генерованим працівниками підприємства, його контра-

Рис. 6. Організаційна модель реалізації антикорупційної політики на підприємстві

Рис. 7. Принципи антикорупційної політики на рівні держави та суб'єктів підприємництва

гентами та державними службовцями, з якими є взаємодія в процесі здійснення діяльності. Визначення корупційних ризиків, генерованих працівниками, може включати такі напрями:

- дослідження особистісних характеристик працівників та їх фінансового становища, у т. ч. аналіз нетипових надходжень грошових коштів на рахунки працівників;
- перевірку наявності у працівників прямих чи опосередкованих зв'язків із контрагентами, державними службовцями;
- моніторинг підозрілих статей витрат та недоотримання доходів на підприємстві;
- перевірку обґрунтованості надання пільгових умов контрагентам із боку працівників підприємства.

Визначення корупційних ризиків, генерованих контрагентами підприємства, передбачає передусім формування команди щодо проведення такої оцінки з багатопрофільних фахівців, зокрема юристів, фінансових аналітиків, працівників Служби фінансової безпеки тощо. Для пошуку та збору інформації про контрагентів можна використовувати такі відкриті джерела, як сервіс моніторингу реєстраційних даних українських підприємств Opendatabot, а також програмні рішення для бізнесу, зокрема YouControl, CONTR AGENT тощо. Благонадійність контрагентів необхідно визначати шляхом аналізу отриманих даних за такими критеріями:

- реєстрація контрагентів, достовірність засновницьких документів;
- наявність фактів судових справ та кримінальних проваджень;
- фінансовий стан, досвід та наявність необхідних ресурсів для виконання умов контрактів, що укладаються;
- порядок дотримання усіх регламентних процедур під час укладення угод (тендерної документації, комерційних пропозицій тощо);
- наявність конфлікту інтересів контрагентів із працівниками підприємства;
- ділова репутація контрагентів, наявність у них антикорупційної системи;
- особистісні характеристики та діловий імідж власників та топ-менеджменту контрагентів;
- наявність фактів пов'язаності контрагентів із групами політичного впливу в країні.

Визначення корупційних ризиків, генерованих державними службовцями передбачає дослідження державної політики у сфері діяльності суб'єкта господарювання та з'ясування усіх необхідних процедур організаційного характеру, які необхідно здійснювати в процесі функціонування підприємства. Завершальним кроком на етапі оцінки антикорупційної позиції підприємства повинна бути оцінка ймовірних масштабів фінансових та репутаційних наслідків для підприємства у разі виявлення

корупційних ризиків. Із цією метою необхідно встановити допустимий рівень корупційних ризиків та здійснити їх ранжування за вагомністю деструктивного впливу на фінансову безпеку суб'єктів господарювання.

Антикорупційна політика підприємства передбачає розроблення та впровадження низки конкретних заходів із протидії корупції для кожної категорії ризику з метою їх зниження або усунення. Водночас організаційними заходами універсального характеру є, на нашу думку, такі:

- забезпечення інформованості уповноважених служб підприємства про реальні та потенційні випадки корупції, а також інформування контрагентів про неприпустимість корупції;
- розслідування усіх корупційних дій, незворотне покарання винних осіб та захист інформаторів про випадки корупції на підприємстві;

– установлення правових норм щодо ухвалення управлінських рішень із високим рівнем корупційного ризику виключно в колегіальний спосіб;

– участь профільних працівників в антикорупційних семінарах із метою обміну досвідом.

Висновки. Конфлікти інтересів у фінансовій сфері генерують загрозу корупції, що, своєю чергою, знижує рівень фінансової безпеки ділових одиниць. Тому вкрай важливо впроваджувати ефективну антикорупційну політику на підприємствах, що дасть змогу протидіяти корупційним ризикам, зменшувати витрати та негативні наслідки від корупції, забезпечить належний рівень довіри в ділових відносинах. На державному рівні подолання корупції вимагає підвищення рівня загальнонаціональної культури, що передбачає категоричне неприйняття та відмову від корупційних дій кожним громадянином.

Список використаних джерел:

1. Аристотель. Политика. Афинская политика. Москва : Мысль, 1997. 800 с.
2. Задорожний С.А. Сучасні передумови виникнення корупції. *Проблеми реалізації державної антикорупційної політики в Україні* : збірник наукових праць. Київ : НАДУ, 2011. С. 43–46.
3. Звіт міжнародної асоціації TRACE International за 2020 р. URL: <https://www.traceinternational.org/trace-matrix#matrix-results> (дата звернення: 20.03.2021).
4. Звіт антикорупційної неурядової організації Transparency International за 2020 р. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/> (дата звернення: 15.03.2021).
5. Звіт Альянсу з майнових прав (PRA) за 2020 р. URL: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/country/ukraine> (дата звернення: 12.03.2021).
6. Звіт Всеукраїнської мережі доброчесності та комплаєнсу (UNIC) «Корупційні ризики у діяльності органів влади: погляд бізнесу», 2018. URL: <https://unic.org.ua/news/corruption-risks-in-the-government-work-business-point-of-view-90/> (дата звернення: 10.03.2021).
7. Комплаєнс для малого та середнього бізнесу. Як ефективно боротися з корупцією. Проект USAID «Впевнений бізнес – заможна громада», 2015. 25 с.
8. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). Київ : Юридична думка, 2004. 400 с.
9. Мишин Г.К. О теоретической разработке проблемы коррупции. Коррупция: политические, экономические, организационные и правовые проблемы / под ред. В.В. Лунеева. Москва, 2001. 369 с.
10. Невмержицький Е.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. Київ : КНТ, 2008. 368 с.
11. Нонік В.В. Дослідження сутності та трактування поняття «корупція»: еволюційний аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 99–105.
12. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 1700-VII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 06.04.2021).
13. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 06.04.2021).
14. Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2000. 177 с.
15. Joseph R. Biden, Michael Carpenter. How to stand up to the Kremlin. *Foreign Affairs*. 2018. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2017-12-05/how-stand-kremlin> (дата звернення: 10.04.2021).
16. Bryce J. Modern Democracies. New York : The Macmillan Company, 1921. 2 vols. 508 p.

References:

1. Aristotel (1997) *Politika. Afinskaya politiya* [Politics. Athenian police] Moscow: Mysl. (in Russian)
2. Zadorozhnyy S.A. (2011) Suchasni peredumovy vynyknennya koruptsiyi [Modern preconditions for the emergence of corruption] *Problemy realizatsiyi derzhavnoyi antykoruptsiynoyi polityky v Ukraini*: zb. nauk. prats. Kyiv: NADU. (in Ukrainian)
3. Zvit mizhnarodnoyi asotsiatsiyi TRACE International (2020) [Report of the international association TRACE International]. Available at: <https://www.traceinternational.org/trace-matrix#matrix-results> (accessed 20 March 2021).
4. Zvit antykoruptsiynoyi neuryadovoyi orhanizatsiyi Transparency International (2020) [Report of the anti-corruption non-governmental organization Transparency International]. Available at: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/> (accessed 15 March 2021).
5. Zvit Alyansu z maynovykh prav (PRA) (2020) [Property Rights Alliance (PRA) Report]. Available at: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/country/ukraine> (accessed 12 March 2021).
6. Zvit Vseukrayinskoyi Merezhi Dobrochesnosti ta Komplayensu (UNIC) «Koruptsiyni ryzyky u diyalnosti orhaniv vlady: pohlyad biznesu» (2018) [Report of the All-Ukrainian Integrity and Compliance Network (UNIC)] Available at: <https://unic.org.ua/news/corruption-risks-in-the-government-work-business-point-of-view-90/> (accessed 10 March 2021).
7. Komplayens dlya maloho ta serednoho biznesu. Yak efektyvno borotys z koruptsiyeyu (2015) [Compliance for small and medium businesses]. Proekt USAID «Vpevnenyy biznes – zamozhna hromada». (in Ukrainian)
8. Melnyk M.I. (2004) *Koruptsiya – koroziya vlady (sotsialna sutnist, tendentsiyi ta naslidky, zakhody protydyi)* [Corruption – corrosion of power (social essence, trends and consequences, countermeasures)]. Yurydychna dumka. (in Ukrainian)

9. Mishin G.K. (2001) O teoreticheskoy razrabotke problemy korruptsii [On the theoretical development of the problem of corruption]. *Korruptsiya: politicheskiye, ekonomicheskiye, organizatsionnyye i pravovyye problemy*. Moscow. (in Russian)
10. Nevmerzhytskyi E.V. (2008) *Korruptsiya v Ukraini: prychny, naslidky, mekhanizmy protydyi* [On the theoretical development of the problem of corruption]. Kyiv: KNT. (in Ukrainian)
11. Nonik V.V. (2019) Doslidzhennya sutnosti ta traktuvannya ponyattya «koruptsiya»: evolyutsiynnyy aspekt [Research of the essence and interpretation of the concept of «corruption»: evolutionary aspect]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, no. 3. (in Ukrainian)
12. Pro zapobihannya koruptsiyi: Zakon Ukrainy (2014) Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (accessed 06 April 2021). (in Ukrainian)
13. Pro Natsionalne antykoruptsiyne byuro Ukrainy»: Zakon Ukrainy (2014). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (accessed 06 April 2021). (in Ukrainian)
14. Tereshchuk O.V. (2000) *Administratyvna vidpovidal'nist' za koruptsiyni pravoporushennya* [Administrative liability for corruption offenses]. Odesa. (in Ukrainian)
15. Dzhozef R. Bayden, Maykl Karpenter (2018) Yak protystoyaty Kremlyu [How to stand up to the Kremlin]. *Zovnishnya polityka*. Available at: <https://www.foreignGOV.com/articles/2017-12-05/how-stand-kremlin> (accessed 10 April 2021). (in English)
16. Brays Dzh. (1921) *Suchasni demokratii* [Modern Democracies]. Nyu-York: Kompaniya Makmillana. (in English)

КОРРУПЦИЯ КАК СИСТЕМНАЯ ПРОБЛЕМА ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УКРАИНЕ

Аннотация. В статье обоснована необходимость системного анализа явления коррупции в предпринимательской деятельности. Исследована эволюция понятия «коррупция» от общего понимания как антиморального общественного явления к анализу его через политическую, социально-экономическую и правовую призму. Осуществлен комплексный анализ антикоррупционной позиции Украины на протяжении последних лет с помощью изучения динамики изменения ключевых международных индексов коррупции: индекса восприятия коррупции (CPI), юридического и политического субиндекса международного индекса прав собственности (IPRI), индекса матрицы риска подкупа (TRACE Risk Matrix). Кроме того, раскрыты особенности взаимоотношений государств и бизнеса и наличие случаев коррупции в них с помощью анализа результатов опроса представителей субъектов хозяйствования. Предложена классификация коррупционных действий в предпринимательской деятельности и охарактеризованы коррупционные взаимосвязи работников предприятия с контрагентами. Необходимостью противодействия коррупции обусловлена разработанная автором организационная модель реализации антикоррупционной политики на предприятиях и принципы антикоррупционной политики на уровне государства и деловых единиц.

Ключевые слова: финансовая безопасность субъектов предпринимательства, коррупция, коррупционные действия, антикоррупционная политика предприятий, Кодекс антикоррупционной политики предприятий.

CORRUPTION AS A SYSTEMIC PROBLEM OF FINANCIAL SECURITY IN UKRAINE

Summary. The article substantiates the need for a systematic analysis of the phenomenon of corruption in business. The evolution of the concept of «corruption» from the general understanding as an anti-moral social phenomenon to its analysis through a political, socio-economic and legal prism is studied. The author made a comprehensive analysis of Ukraine's anti-corruption position in recent years. The dynamics of change of the international index of perception of corruption in Ukraine is investigated. It is also considered how the indicator of corruption control in the legal and political sub-index of the International Property Rights Index (IPRI) has changed. In addition, the dynamics of change in the bribery risk index in Ukraine is analyzed. The author also reveals the peculiarities of the relationship between the state and business and the presence of cases of corruption in them by analyzing the results of a survey of representatives of business entities. The article proposes a classification of corrupt actions in business by the following characteristics: the subject, type and frequency of corrupt actions, the initiator of corrupt actions. The author describes the corrupt relationships of employees with contractors, in particular when paying for products with forged documents, when receiving / providing products in violation of quality standards, when concluding knowingly unfavorable financial agreements, when concluding fictitious non-commodity agreements, criminal inaction under improper execution of agreements, upon receiving additional loyalty. The need to combat corruption has led to the development of an organizational model for the implementation of anti-corruption policy in enterprises, which includes the preparatory stage, assessment of the anti-corruption position of the enterprise and the implementation of anti-corruption measures in the enterprise. The article also identifies the principles that must be followed in the implementation of anti-corruption policy at the state level and business units. Among the national principles it is proposed to take into account the following: clarity of anti-corruption legislation, transparency and consistency of government action in the field of anti-corruption, efficiency of law enforcement and judicial systems, irreversibility of punishment for corruption, compliance of domestic anti-corruption legislation with international law, media impartiality citizens. At the enterprise level, it is recommended to adhere to the following principles of anti-corruption policy: compliance of the company's anti-corruption policy with anti-corruption legislation, documentation of anti-corruption measures at the enterprise, accessibility of anti-corruption principles to employees and partners, ensuring confidentiality in informing employees. who provided information on cases of corruption, a personal example of zero tolerance for corruption on the part of the owners and the head of the enterprise, the irreversibility of punishment for corruption.

Key words: financial security of business entities, corruption, corrupt actions, anti-corruption policy of enterprises, Code of anti-corruption policy of enterprises.